

EURÓPSKA KOMISIA
GENERÁLNE RIADITEĽSTVO PRE VZDELÁVANIE, MLÁDEŽ, ŠPORT A KULTÚRU

Kultúra a tvorivosť

**Európske hlavné mestá kultúry
2020 – 2033**

Usmernenia pre mestá pripravujúce prihlášky

Úvod

Táto príručka vysvetľuje proces a kritériá akcie Európske hlavné mestá kultúry na roky 2020 až 2033. Je určená pre mestá, ktoré pripravujú svoje prihlášky, a venuje sa aj samotnej príprave prihlášky.

Z hľadiska týchto usmernení sú dôležité dva dokumenty.

Rozhodnutie

Prvým dokumentom je „Rozhodnutie“. Je to formálny právny základ akcie EHMK. I keď má podobu právneho dokumentu, je napísaný veľmi zrozumiteľne a je k dispozícii vo všetkých úradných jazykoch Európskej únie (EÚ).

Nájdete ho tu: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32014D0445>

Rozhodnutie bolo prijaté Európskym parlamentom a všetkými členskými štátmi EÚ (zastúpenými ich ministrami zodpovednými za oblasť kultúry) v apríli 2014.

V septembri 2017 bolo zmenené a doplnené formou ďalšieho rozhodnutia Európskeho parlamentu a členských štátov (Radou). Toto doplňujúce rozhodnutie otvára akciu EHMK aj mestám v krajinách Európskeho združenia voľného obchodu, ktoré sú členmi Dohody o Európskom hospodárskom priestore (krajinách EZVO/EHP) a sú zapojené do programu EÚ Kreatívna Európa.

Pozmeňujúce rozhodnutie nájdete tu:

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32017D1545>

Rozhodnutie opisuje pozadie akcie; ciele, kritériá a procesy výberu, menovanie, monitorovanie a hodnotenie. Stanovuje pravidlá pre formovanie výberovej komisie a monitorovacej komisie zložených z nezávislých odborníkov.

Výberový dotazník

Druhým dokumentom je zoznam otázok, ktoré musia vo výberovej fáze zodpovedať všetci uchádzači. Otázky vychádzajú z Rozhodnutia a rozdeľujú ho na praktickejšie oblasti. Kandidátske mestá vyplnia dotazník, ktorý tvorí súčasť súťažnej dokumentácie.

Dotazník je k dispozícii na webovej stránke Európskej komisie v časti „Európske hlavné mestá kultúry“: http://ec.europa.eu/culture/tools/actions/capitals-culture_en.htm

Naša príručka pracuje s týmito dvoma dokumentami. Rozhodnutie má formálnu váhu; príručka slúži ako vysvetlenie a nemá žiadnu formálnu platnosť.

Akcia Európske hlavné mestá kultúry

Do roku 2020 bude vymenovaných za Európske hlavné mestá kultúry celkom 60 miest. (Do roku 2001 sa používal názov Európske mesto kultúry). EHMK je často označovaná za vlajkovú kultúrnu iniciatívu Európskej únie.

Od svojho zrodu, kedy bola predovšetkým oslavou umenia v meste, urobila veľký pokrok. Od 80. rokov minulého storočia rastie povedomie o úlohe kultúry v živote miest: o jej príspevku k prosperite obyvateľov a mesta, ale aj o jej potenciáli posilňovať pozíciu mesta na medzinárodnej mape. Mnoho miest, ktoré sa stali nositeľmi titulu EHMK, zažilo okrem úspešného roka aj dlhodobé a trvalé efekty výberu.

Každé mesto, ktoré sa zamýšľa nad podaním prihlášky alebo už prihlášku podalo, má svoje vlastné miestne ciele vychádzajúce z jeho vlastných okolností a priorít. Titul je však európsky a ako taký má európske kritériá a ciele definované na európskej úrovni. Úspešné mestá dokázali skombinovať svoje miestne ciele s európskym (a často dokonca medzinárodným) aspektom.

Predchádzajúce EHKM stavili na:

- EHKM pôsobiace ako katalyzátor postupnej zmeny v rozvoji celého mesta alebo jeho časti.
- Merateľné zvýšenie sebavedomia občanov a hrdosti na mesto.
- Zvýšenie zaangažovanosti do kultúrnej ponuky mesta, a to najmä zapojenia skupín, ktoré sa zvyknú zúčastňovať a takýchto podujatí s menšou pravdepodobnosťou.
- Príprava novej kultúrnej ponuky, zručností, príležitostí a nadväzovanie nových európskych a medzinárodných stykov medzi umelcami a kultúrnymi organizáciami.
- Širšie európske a medzinárodné porozumenie a profil, ktoré sa často prejavujú v zintenzívnení cestovného ruchu a na šírení povesti mesta.

Ciele akcie EHMK sú stanovené v Rozhodnutí. Mestá, ktoré zvažujú predloženie prihlášky, by si mali Rozhodnutie pozorne naštudovať.

Pozitívne a negatívne stránky súvisiace s prihláškou

Stať sa hostiteľom Európskeho hlavného mesta kultúry je pre mesto jednoznačne jedinečnou príležitosťou, ktorá môže byť nositeľom pozitívneho kultúrneho, spoločenského a hospodárskeho vplyvu.

Zároveň však môže byť pre mesto aj pomerne riziková. Mestá veľmi často naplno nevyužijú príležitosti ponúkané titulom a niekedy dokonca musia čeliť negatívnej kritike, pretože pred nimi stoja výzvy, ktoré nie sú pripravené zvládať: problémy s riadením a budovaním tímov, nevhodné politické zásahy do implementácie roka, slabé prepojenie medzi stratégiou mesta v oblasti rozvoja kultúry a rokom EHMK, chýbajúca reflexia o ďalšom pokračovaní efektov, nedostatočné dlhodobé plánovanie, absencia jasných cieľov alebo míľnikov, nedostatočný proces monitorovania v priebehu roka, nedostatočné interné skúsenosti s implementáciou celoročného kultúrneho podujatia, problémy s prípravou projektu na

európskej/medzinárodnej úrovni atď.

Aj preto by sa mesto ešte pred podaním prihlášky do súťaže o EHMK a s tým spojenými významnými verejnými investíciami malo dôkladne zamyslieť nad nasledujúcimi otázkami:

- Máme ako mesto – alebo budeme mať do roku EHMK – kapacitu stať sa hostiteľom celoročného podujatia v rozsahu Európskeho hlavného mesta kultúry so stovkami špičkových kultúrnych podujatí, ktoré sa budú konať postupne počas celého roka? Máme – alebo budeme mať do roku EHMK – fyzickú infraštruktúru (kultúrne priestory, ubytovacie kapacity a dopravné spojenia)? Máme – alebo budeme mať do roku EHMK – „ľudskú infraštruktúru“ potrebnú na hostovanie EHMK (aktívny dobre prepojený kultúrny sektor, v ktorom sa spájajú verejné inštitúcie s mimovládnyimi organizáciami a útvarmi mesta pripravené pomôcť, služby styku s návštevníkmi mesta s príslušnými zručnosťami, programy na budovanie kapacít atď.)? Máme alebo budeme mať stratégiu rozvoja potrebných medzinárodných prepojení? Máme potrebnú internú expertízu na realizáciu projektu od jeho najrannejších rozvojových etáp až po prípravu, implementáciu a hodnotenie? Ak nemáme interné kapacity a potrebujeme si pomôcť externou expertízou a konzultačnými službami, ako zabezpečíme, že projekt zostane autentický a aj naďalej bude jeho vlastníkom mesto, jeho obyvatelia a rozmanití aktéri a vízia EHMK bude odrážať ašpirácie mnohých, nielen malej skupiny ľudí?
- Sme ako mesto pripravení prekročiť hranice bežného v oblasti kultúry? Sme ochotní objavovať nové spôsoby podpory kultúry, nadväzovať vzájomné vzťahy s našimi kultúrnymi aktérmi a inými sektormi života mesta, podporovať angažovanosť publika z rôznych štvrtí? Môžeme si dovoliť navýšiť investície do kultúry na projekt EHMK, pokračovať v úsilí aj po skončení roka EHMK a zabezpečiť tak pokračovanie jeho odkazu?
- Sme ako mesto pripravení otvoriť sa Európe? Sme ochotní zapojiť sa do dialógu so zvyškom Európy a sveta a zamyslieť sa nad svojím príspevkom k projektu integrácie EÚ? Sme ako mesto pripravení ďalej objavovať mnohoraké kultúrne prejavy – vrátane prejavov migrantských komunit – prítomné na našom území a vystavovať naše obyvateľstvo bohatstvu a rozmanitosti kultúrnych prejavov prichádzajúcich zo zahraničia?

Ak ste na všetky vyššie uvedené otázky neodpovedali „áno“ , vaše mesto nie je pripravené podať prihlášku ani získať titul EHMK.

Glosár

Rozhodnutie	Formálny právny základ akcie EHMK. Schválené v apríli 2014 Európskym parlamentom a Radou Európskej únie (vládami všetkých členských štátov EÚ). Riadi akciu EHMK.
Výberová komisia	Nezávislí odborníci, ktorí posudzujú prihlášku, vydávajú odporúčania o užšom výbere a konečnom výbere a monitorujú EHMK počas monitorovacieho obdobia.
Výzva	Formálna žiadosť o predkladanie prihlášok vydaná organizujúcim orgánom (napr. ministerstvom kultúry). Špecifikuje výberové kritériá a postupy, obsahuje výberový dotazník pre kandidátske mestá.
Rokovací poriadok	Formálny dokument vydaný organizujúcim orgánom. Špecifikuje pravidlá súťaže, zloženie a spôsob fungovania Komisie a podrobnosti týkajúce sa predvýberových a výberových stretnutí.
Súťažné podklady/ materiály (Bid-book)	Súbor dokumentov predložených kandidátskym mestom v odozve na výzvu; obsahuje ciele, program atď.
Predbežný výber	Prvá etapa výberu, počas ktorej výberová komisia odporučí užší výber kandidátskych miest.
Konečný výber	Druhá etapa výberu: počet kandidátov z užšieho výberu sa zredukuje na jedného kandidáta odporúčaného výberovou komisiou.
Menovanie	Právny krok: príslušný národný orgán. Formálne menuje odporúčané kandidátske mesto za EHMK. Kandidátske mesto sa môže od tejto chvíle nazývať Európskym hlavným mestom kultúry.
Monitorovanie	Štyri roky od menovania, kedy výberová komisia odporučí EHMK, do roka titulu.
Cena Meliny Mercuri	Cena Európskej komisie udeľovaná EHMK. Udeľuje sa v súvislosti s menovaním. Výplata ceny je podmienená odporúčaním výberovej komisie na konci monitorovacieho obdobia.
Otvorená súťaž	Každý tretí rok je za EHMK zvolené mesto z krajín EZVO/EHP, kandidátskej krajiny alebo potenciálnej kandidátskej krajiny na členstvo v EÚ. Uplatňujú sa rovnaké kritériá s niekoľkými administratívnymi rozdielmi (výzvu a rokovací poriadok vydáva Európska komisia, menuje tiež Európska komisia).

Uvažujete nad podaním prihlášky?

Formálny proces vedúci k výberu je stanovený v rozhodnutí. Začína vydaním výzvy na predloženie prihlášok od príslušného národného orgánu. Zvyčajne je týmto orgánom ministerstvo zodpovedné za oblasť kultúry, ale niekedy môže správu delegovať inej organizácii.

Kedy treba začať?

Formálna výzva sa uverejňuje asi 6 rokov pred rokom, kedy sa mesto stane nositeľom titulu. Kandidáti tak majú najmenej desať mesiacov na predloženie svojej prihlášky.

Zo skúseností vieme, že najúspešnejšie EHMK začínajú s prípravou približne 2-3 roky pred výzvou.

V Rozhodnutí je stanovená rotácia členských štátov, takže je dostatočne vopred známe, kedy sa vaša krajina stane hostiteľom podujatia.

Prečo tak skoro vopred? EHMK je komplexnou aktivitou. Zároveň je aj súťažou. Niekoľko dôvodov dlhého prípravného obdobia:

- Kritériá si vyžadujú, aby mesto malo fungujúcu kultúrnu stratégiu prepojenú s rozvojovou stratégiou. Príprava a implementácia týchto stratégií sú časovo náročné.
- Kritériá si vyžadujú zásadné zapojenie občanov mesta: mnoho kandidátov angažuje školy, univerzity, mládežnícke kluby, občianske organizácie atď. a kultúrnych operátorov (zdola nahor aj naopak).
- Je potrebné zapojiť aj súkromný sektor v kreatívnych a kultúrnych odvetviach aj v obchodných sektoroch.
- Kritériá si vyžadujú, aby boli vytvorené potrebné prepojenia a vzťahy s európskymi a medzinárodnými umeleckými a kultúrnymi operátormi, sieťami atď.
- Kandidáti sa učia od iných EHMK.
- Treba zostaviť tím, ktorý pripraví prihlášku.
- Príprava musí nabráť na obrátkach priamo v meste.
- Projekty novej kultúrnej infraštruktúry (aj ďalšie projekty), ktoré musia byť pripravené do roka, kedy mesto stane držiteľom titulu EHMK, si vyžadujú určitý čas na prípravu.

V tejto ranej etape si musia mestá položiť otázku:

- Aké sú ich vlastné ciele? Aká je ich vízia budúcnosti mesta a úloha kultúry v tejto vízii?
- Ako je ich možné skombinovať s kritériami EHMK?
- Prečo chcú získať titul EHMK? Akým spôsobom by malo ich EHMK zanechať stopu v histórii EHMK a vstúpiť na nové dosiaľ nepreskúmané územia?
- Existuje tu udržateľná medzistraníčka politická podpora? Zo skúseností vieme, že v čase od predloženia prihlášky do prípadného roku EHMK sa môže zmeniť politické vedenie.

Kto môže predložiť prihlášku a na aké kľúčové faktory sa prihliada

Veľkosť mesta nie je kľúčovým faktorom. EHMK už boli mestá s viac ako 1 miliónom obyvateľov, ale aj s menej ako 100 000. Za rozhodujúci faktor sa však považujú ľudské a finančné kapacity mesta, jeho fyzická infraštruktúra a kritická masa v oblasti kultúry.

Súčasťou miest sú aj ich okolité oblasti (napr. susedné mestá alebo regióny). Bolo tomu tak napríklad v prípade Luxemburgu, v roku 2007, ktorý zapojil do EHMK aj nadnárodný Grande Région; v 2010, kedy Essen viedol Porúrie; v 2012, kedy Maribor zapojil 5 ďalších miest vo východnom Slovinsku; v 2013, kedy Marseilles-Provence zapojilo až 90% departmentu Bouches-du-Rhone, či v roku 2015, kedy Mons intenzívne spolupracoval so susedným regiónom Hainaut. Vždy tu však musí byť jedno mesto, ktoré vedie a nesie zodpovednosť. Vedúce mesto je oficiálnym predkladateľom prihlášky.

Program zameraný na budúcnosť. Pri udeľovaní titulu sa nezvažuje kultúrne dedičstvo mesta alebo jeho aktuálna pulzujúca kultúrna ponuka. Môžu poslúžiť ako základ prihlášky, ale nie ako prihláška samotná. (EHMK nie je variantom značiek UNESCO a Európske dedičstvo). Mestu sa udeľuje titul podľa jeho budúceho programu na rok EHMK uvedeného v podkladoch pre prihlášku.

Mimo vychodených chodníkov. Niektorí kandidáti predložili prihlášky, v ktorých zoskupili svoje existujúce kultúrne aktivity pod značku EHMK. Neboli úspešní. EHMK sa udeľuje podľa konkrétneho programu, ktorý presahuje bežné kultúrne aktivity mesta.

Pre program neexistuje žiadna štandardná predloha. Každé mesto je jedinečné. Jeho program odráža jeho potreby, ciele a zároveň musí spĺňať aj kritériá EHMK.

Nie je to len projekt zameraný na cestovný ruch a turistov. Jedným z cieľov programu je pozdvihnúť medzinárodný profil mesta pomocou kultúry. Väčšina EHMK zaznamenala zvýšenie cestovného ruchu, ktoré sa dá považovať za faktor úspechu. Program EHMK by sa však mal sústrediť predovšetkým na obyvateľov, najmä obyvateľov daného mesta, a ich prepojenie s kultúrou a Európou.

Nevyžaduje sa, aby mesto organizovalo obrovský počet podujatí a projektov. Váš program musí vyhovovať vašim cieľom a finančným možnostiam. Neprekračujte možnosti svojho riadenia ani svojich občanov.

Európsky (medzinárodný) program. Hovoríme o európskom projekte. Programy musia vyzdvihnúť ako spoločné tak aj rozdielne charakteristické znaky kultúr v Európe. Celková vízia podujatia musí byť európska a program musí byť príťažlivý na európskej – aj medzinárodnej - úrovni.

Je to kultúrny projekt. Pre mnohé EHMK bol projekt významným z ekonomického aj spoločenského hľadiska: zlepšila sa infraštruktúra mesta, projekt priniesol fyzickú obnovu, investície, posilnil hrdosť obyvateľov na mesto atď. Tieto pozitívne vedľajšie prínosy naznačujú, akým spôsobom vplyv kultúry prekračuje jej hranice. EHMK je vo svojom srdci kultúrnym projektom zameraným na občanov, umelcov a kultúrnych operátorov, ľudí, ktorí využívajú svoje kreatívne zručnosti v mnohých sektoroch spoločnosti.

Samotné mesto môže byť výzvou. EHMK je príležitosťou na otvorené a kritické skúmanie histórie mesta, aj jej temnejších stránok. Napríklad v Donostia San Sebastian²⁰¹⁶ sa zamerali na koncepciu koexistencie a prekonanie konfliktov medzi komunitami z minulosti. V Rige²⁰¹⁴ sa zaoberali riešením otázok nemeckej a sovietskej okupácie. V Linzi²⁰⁰⁹ sa sústredili na nacistickú minulosť mesta. A v Liverpoole²⁰⁰⁸ skúmali úlohu mesta v obchode s otrokmi.

Je to dlhodobý záväzok. Príprava, rozvoj a realizácia trvajú 6 - 7 rokov nepretržitého a trvalého úsilia. Odkaz EHMK musí žiť ďalej; veľa EHMK čerpá z projektu ešte mnoho ďalších desaťročí. Iné, menej úspešné, sa musia vyrovnávať aj s negatívnymi dôsledkami nesplnených očakávaní. Mestám, ktoré sú pripravené aktívne sa angažovať, prináša titul EHMK výrazné benefity.

Ako začať? Na začiatok je dobré navštíviť súčasné EHMK, prečítať si jeho súťažné podklady (väčšina miest ich umiestňuje na svoje webové stránky) a pozrieť sa, ako veci fungujú v praxi. Každý rok sa volia dve EHMK a 8 miest sa už nachádza v etape príprav: je z čoho vyberať.

Treba sa zorientovať v kritériách

V Rozhodnutí sa stanovuje šesť kategórií kritérií používaných vo výberovom procese. Odporúčanie komisie vychádza z globálneho posúdenia s prihliadnutím na šesť kategórií – zo skúseností je zrejmé, že úspech EHMK je zaručený len po splnení všetkých šiestich.

Mestá ich musia vnímať ako užitočný nástroj na uvedomelú prípravu prihlášky, ale aj pri plánovaní roka EHMK. Majú im pomôcť naplno využiť potenciál ich kandidatúry a – bez ohľadu na jej výsledok – poučiť sa a čerpať zo získaných skúseností. Keďže v súťaži víťazí len jedno mesto, je dôležité, aby všetci kandidáti už od najranejších etáp uvažovali o tom, ako využijú impulz vytvorený ich kandidatúrou v prípade, že sa im titul získať nepodarí. Treba zabezpečiť, aby sa proces predkladania prihlášok vnímal ako užitočný nácvik kultúrnej stratégie a priniesol tak všetkým kandidátom pozitívny odkaz. Zodpovednosť v tomto prípade leží najmä na pleciach orgánov mesta a jeho politického vedenia.

V tejto časti sa zameriame na každú kategóriu zvlášť a ponúkneme usmernenia vychádzajúce z aktuálnych skúseností EHMK a správ výberovej komisie. V Rozhodnutí je jasne uvedené, na ktoré faktory sa v každej kategórii prihliada; sú vypísané kurzívou.

Kritériá je potrebné dodržať, ale kandidáti by zároveň mali použiť svoju predstavivosť a kreativitu a vytvoriť vlastnú víziu koncepcie EHMK.

A: Príspevok k dlhodobej stratégii v oblasti kultúry

- *aby v čase podania prihlášky v kandidátskom meste fungovala kultúrna stratégia, ktorá zahŕňa akciu EHMK a plány na udržanie kultúrnych aktivít aj po skončení roka EHMK;*
- *plány na posilnenie kapacity kultúrnych a kreatívnych odvetví, vrátane prípravy dlhodobého prepojenia a vzťahov medzi kultúrnym, ekonomickým a sociálnym*

sektorom v kandidátskom meste;

- predpokladaný dlhodobý kultúrny, sociálny a ekonomický vplyv titulu na kandidátske mesto (vrátane rozvoja mesta);
- plány na monitorovanie a vyhodnocovanie vplyvu titulu na kandidátske mesto a plány na šírenie výsledkov hodnotenia.

Napriek tomu, že mesto je držiteľom titulu len jeden rok, po ktorom ho vymení ďalší úspešný kandidát, titul by nemal byť vnímaný ako jednoročná záležitosť. Program musí začať ešte pred rokom EHMK, v ktorom kulminuje, a končiť až po skončení príslušného roka, aby bolo zabezpečené pretrvanie jeho odkazu.

Úspešné EHMK použili titul ako katalyzátor postupnej zmeny kultúrneho a všeobecného rozvoja mesta, produkujúcej udržateľný kultúrny, sociálny a ekonomický vplyv. Mesto najlepšie zabezpečí pretrvanie odkazu roka EHMK tým, že ho začlení do celkovej stratégie, predovšetkým do prepojenia kultúry so vzdelávaním, cestovným ruchom, územným plánovaním, sociálnymi službami atď. Kandidáti musia zahrnúť stratégiu pre kultúru a mesto do svojich súťažných materiálov. Výberová komisia nebude hľadiť na relevantnosť týchto stratégií, ale na konzistentnosť medzi nimi, navrhovanými programami a cieľmi ich projektu EHMK.

Kultúrna stratégia mesta sa skladá z vízie, cieľov a akcií usporiadaných do korešpondujúceho harmonogramu. Obvykle má širší rozsah než ciele EHMK. Kandidátske mestá musia vo svojich súťažných materiáloch jednoznačne vymenovať, k plneniu ktorých priorit širšej kultúrnej stratégie by EHMK malo prispieť.

Niekoľko príkladov:

Mons2015. *Región Mons je významným sídlom digitálnych podnikov. Ústrednou témou EHMK bolo mesto „Kde si kultúra podáva ruku s technológiou“ s mnohými digitálnymi projektami: napr. „Metro IT Európa“ – virtuálne metro cez mesto pre turistov a kultúrnych operátorov. „Kaviareň Európa“ vychádzala zas z koncepcie stále väčšieho počtu miest v Európe ako základne pre digitálne interakcie o kultúrnych a európskych témach.*

Plzeň2015 *si vzala za svoju tému „Otvorme sa“ a cieľom bolo výrazne podporiť vnímanie vonkajšieho sveta obyvateľmi mesta. Osobitný dôraz sa kládol najmä na zmenu v správaní.*

Aarhus2017. *Téma Aarhus2017 „zmena myslenia“ spočívala v tom, ako mesto vo svojej stratégii naplánovalo zmenu svojho kultúrneho a mestského prostredia v nadchádzajúcom desaťročí.*

Ciele. Kandidátske mestá by si mali uvedomiť dôležitosť jasných cieľov EHMK. Každé EHMK je odlišné, fascinujúce svojim jedinečným súborom výziev a príležitostí, a preto neexistuje žiadna jednotná predloha pre ciele. Ciele by mali byť naviazané na kritériá akcie EHMK a tiež na miestne priority. Jednoznačnosť cieľov naznačuje fungovanie zdravého procesu plánovania a vo veľkej miere podporuje riadenie EHMK, ako aj zodpovednosť voči verejnosti. Ako sme už spomínali, v súťažných materiáloch musí byť zreteľne vidieť prepojenie medzi

cieľmi EHMK a celkovou kultúrnou a mestskou stratégiou kandidátov.

Ciele EHMK sa musia prejavíť v jasných, relevantných a merateľných ukazovateľoch vplyvu. Ukazovatele vplyvu sú podstatné pre monitorovanie pokroku a vyhodnocovanie výsledku roka EHMK (pozri nasledujúce body).

Monitorovanie. Už od najranejšej etapy musí každé EHMK začať používať proces monitorovania na zlepšenie plnenia cieľov stanovených pre rok titulu. Vďaka nemu dokáže riadiaci tím sledovať pokrok pri plnení cieľov v priebehu štyroch rokov prípravného obdobia a tiež počas roka EHMK a po jeho skončení. Základom je potrebné vytvoriť najneskôr rok po menovaní. Opatrenia musia mať ako kvalitatívnu, tak aj kvantitatívnu povahu.

Hodnotenie. EHMK musia po skončení roka uskutočniť hodnotenie, na základe ktorého zmerajú kultúrny, sociálny a ekonomický vplyv akcie (vrátane vplyvu na rozvoj mesta): do 12 mesiacov od skončenia roka EHMK ho musia zaslať Európskej komisii. Hodnotenie bude efektívne len vtedy, ak bude vychádzať z cieľov stanovených v súťažných materiáloch na začiatku procesu EHMK. Komisia vydala v tomto zmysle príslušné usmernenia (pozri referenčný dokument v nasledujúcej časti „Správy a hodnotenia programu EHMK“).

V predvýberovom kole musia kandidáti predkladať svoje plány na monitorovanie a hodnotenie len v hrubých obrysoch. Podrobnejšie ich rozvinú vo svojich súťažných podkladoch určených pre záverečné výberové kolo.

B: Kultúrny a umelecký obsah

- *jasná a zrozumiteľná umelecká vízia a stratégia kultúrneho programu;*
- *zapojenie miestnych umelcov a kultúrnych organizácií do prípravy a implementácie kultúrneho programu;*
- *rozsah a rozmanitosť navrhovaných aktivít a ich celková umelecká kvalita;*
- *schopnosť kombinovať miestne kultúrne dedičstvo a tradičné umelecké formy s novými, inovatívnymi a experimentálnymi kultúrnymi prejavmi.*

EHMK je predovšetkým „kultúrnym“ projektom hľadiacim do budúcnosti. Program špecificky pripravený pre rok EHMK sa musí vyznačovať vysokou umeleckou a kultúrnou kvalitou. Platí to aj pre zapojené projekty, aj bežnejšie umelecké aktivity. Programy EHMK zvyčajne zahŕňajú široký rozsah umeleckých foriem, kombináciu kultúry na najvyššej úrovni s populárnou ľudovou kultúrou, podujatia s voľným vstupom vo vyváženom pomere k plateným podujatiam, a tiež aktivity prebiehajúce pod záštitou veľkých a známych

kultúrnych hráčov, ale aj malých komunitných mimovládnych organizácií, odrážajúce rozvoj kreatívnych intervencií v mestských a sociálnych otázkach. Vízia a stratégia programu musia sledovať ciele kandidátskeho mesta pre rok EHMK a zahŕňať európsky rozmer. Musia prestupovať celým kultúrnym programom aj súvisiacimi aktivitami, najmä marketingom a komunikáciou.

EHMK zvyčajne premietajú svoju strategickú víziu do niekoľkých línií. Ak je ich priveľa, môže to publikum miasť.

Súťažné materiály musia ponúkať dostatočné informácie o navrhovaných projektoch, aby výberová komisia pochopila konzistentnosť medzi programom, jeho východiskovou umeleckou víziou a stratégiou a cieľmi.

Materiály pre predvýberové kolo a záverečné kolo sa líšia úrovňou detailnosti.

V predvýberovom kole kandidáti predkladajú všeobecný prehľad štruktúry programu roka s dôrazom na celkovú strategickú umeleckú víziu a koncepciu ich EHMK.

V záverečnom výberovom kole kandidáti predkladajú omnoho podrobnejší program aj hlavné projekty, podrobné informácie o partneroch, ktorí prejavili definitívny záujem, aj o partneroch, ktorí sú zatiaľ považovaní len za možných alebo potencionálnych partnerov. Jednoznačne musia preukázať jasné prepojenie medzi celkovou strategickou umeleckou víziou a koncepciou na jednej strane, a programom a jeho projektami na strane druhej. V neposlednom rade je potrebné, aby kandidáti predložili aj približný rozpočet na jednotlivé projekty, aby porota pochopila ich relatívnu vyváženosť v programe.

Nezabudnite, že porota a Európska komisia budú z programu v súťažnej prihláške vychádzať počas etapy monitorovania (pozri nižšie).

Okrem samotného obsahu programu musia kandidáti naznačiť aj spôsob, akým proces prípravy, rozvoja a implementácie rôznych aktivít otvorene a inkluzívne začlení do programu miestnu umeleckú a kreatívnu komunitu.

Ukázalo sa, že pri budovaní programu sú výborným východiskovým bodom vlastné korene mesta, jeho dedičstvo a kultúrna štruktúra. Prinášajú však určité obmedzenia, predovšetkým fakt, že mnohé EHMK chcú zároveň rozvinúť kultúrnu ponuku v meste. Najnovšie správy výberovej komisie volali po informáciách o umeleckej digitálnej stratégii EHMK.

C: Európsky rozmer

- *rozsah a kvalita aktivít na podporu kultúrnej rozmanitosti Európy, medzikultúrneho dialógu a väčšieho vzájomného porozumenia medzi európskymi občanmi;*
- *rozsah a kvalita aktivít zdôrazňujúcich spoločné aspekty európskych kultúr, európskej integrácie a aktuálnych európskych tém;*
- *rozsah a kvalita aktivít s európskymi umelcami, spolupráca s operátormi v mestách rôznych krajín vrátane miest, ktoré sú držiteľmi titulu, a nadnárodnými partnerstvami;*
- *stratégia na pritiahnutie záujmu širokej a medzinárodnej verejnosti.*

Európsky rozmer je srdcom programu EHMK. Európsky rozmer je zárukou medzinárodného presahu programu EHMK, ktorý vďaka nemu prestáva byť len podujatím domáceho významu. Skutočnosť, že sa mesto nachádza v Európe, má bohatú a medzinárodnú existujúcu kultúrnu ponuku alebo multikultúrne obyvateľstvo nie je sama o sebe silnou interpretáciou európskeho rozmeru. Celková vízia programu musí byť európska a európsky rozmer sa preto musí odrážať v kultúrnom a umeleckom obsahu aj v cieľoch stanovených pre projekt EHMK a v korešpondujúcich ukazovateľoch.

Európsky rozmer je dvojsmerný, na jednej strane hľadá na potreby obyvateľov mesta EHMK, na druhej dbá aj na široké európske a medzinárodné publikum.

Ambíciou EHMK musí byť rozšírenie pochopenia a povedomia obyvateľov mesta o bohatstve a rozmanitosti kultúr v Európe a o styčných bodoch týchto kultúr. Projekt sa musí zamerať na vybudovanie spojenia medzi mestom a jeho obyvateľmi a mestami a obyvateľmi iných krajín prostredníctvom kultúrnych a iných projektov.

Práve dôraz na iné kultúry odlišuje EHMK od národného mesta kultúry: EHMK ponúka mestu a jeho obyvateľom príležitosť otvoreným spôsobom sa od druhých poučiť. .

Pre mestá európsky rozmer zároveň znamená aj prepojenie ich miestneho kontextu s európskym rámcom. Je to príležitosť na objavovanie vzťahov medzi miestnymi a európskymi kultúrami a ich hodnotami. Pre kultúrnych operátorov mesta spočívajú výsledky európskeho rozmeru v nadviazaní nových a trvalých partnerstiev s kultúrnymi hráčmi z iných krajín prostredníctvom koprodukcí, spoločných kuratúr, konferencií, networkingu a výmeny umelcov a performerov. Do viac ako polovice projektov posledných EHMK sa zapojili aj medzinárodní partneri.

Finálny faktor európskeho rozmeru znamená, že program musí byť dostatočne kvalitný na to, aby pritiahol medzinárodné publikum osobne aj online.

Spolupráca s partnerským EHMK. Každý rok sú menované dve (a každý tretí rok tri) EHMK. Očakáva sa, že budú spolupracovať. Škála projektov, ktoré medzi sebou mestá rozvíjajú, je rozmanitá. Sú kritickým prvkom európskosti programu EHMK. Mnohé EHMK rozvíjajú spoluprácu aj s minulými a budúcimi EHMK.

Kandidáti nesmú zabúdať na to, že v súťažných materiáloch pre konečný výber treba európsky rozmer rozvinúť omnoho dôraznejšie než v predvýberovom kole.

Niekoľko aktuálnych príkladov európskeho rozmeru:

***Umea2014** vybuodovala celý svoj program podľa kalendárneho roka Samiov, pôvodných obyvateľov Škandinávie.*

***Riga2014** sa zamerala na „Jantár v súčasnom umeleckom šperkárstve“. Jantár bol prvou komoditou, ktorá sa vyvážala z Pobaltia do zvyšku Európy už od 1. storočia nášho letopočtu.*

***Leeuwarden2018** a **Donostia San Sebastian2016** – obe upozornili na úlohu menej používaných európskych jazykov (frízština a baskičtina) a rozvíjali projekty s podobnými mestami v celej Európe.*

*Program **Donostia San Sebastian2016** sa sústredil na „kultúry koexistencie“ a bol vyjadrením želania prekonať rany minulosti a naučiť sa umeniu spoločného života v komunitách, ktoré rozdeľuje minulosť.*

***Rijeka2020** sa zameria na tri hlavné témy – vodu, prácu a migráciu – všetky tri silno*

rezonujú v celej Európe.

Zámerom Timisoara2021 je dosiahnuť, aby viac ako 75% projektov koprodukovali partneri z Európy.

D: Širší dosah

- *zapojenie miestneho obyvateľstva a občianskej spoločnosti do prípravy aplikácie a implementácie akcie;*
- *vytvorenie nových trvalo udržateľných príležitostí pre rozmanité skupiny obyvateľov, aby sa zúčastňovali kultúrnych aktivít, predovšetkým pre mladých ľudí, dobrovoľníkov, marginalizovaných a znevýhodnených občanov vrátane menšín, s osobitným dôrazom na ľudí so zdravotným znevýhodnením a seniorov, a aby tieto kultúrne aktivity boli pre nich prístupné;*
- *celková stratégia rozvoja publika a najmä prepojenia s vzdelávaním a účasťou škôl.*

Úspech EHMK, kľúčová časť jeho odkazu, sa dá merať širokou a aktívnou účasťou jeho občanov. Všetko sa začína v prípravnej fáze. Aktuálne EHMK a kandidáti uverejnili výzvy na predkladanie nápadov, zorganizovali stovky stretnutí a seminárov so svojimi obyvateľmi, ktorých sa pýtali na ich názory na potenciálny program, celkovú víziu a koncepciu. Aktívna účasť, nie iba účasť v role diváka.

Tímy pripravujúce svoje prihlášky sa zámerne usilujú zapojiť práve tých, ktorí sa bežne nezapájajú do kultúrneho života mesta, snažia sa vykročiť v ústrety odľahlým komunitám alebo fungovať v paralelnom kultúrnom sektore. Cieľom je zapojenie.

Každý kandidát sa sám rozhodne, na čo sa chce zamerať a aké si chce stanoviť priority; následne ich bude rozvíjať počas prípravy a realizácie EHMK. V mnohých prípadoch tieto styky prinášajú zmeny vo výhľadoch kultúrnych operátorov v meste (aspekt rozvoja publika).

EHMK stále častejšie využívajú dobrovoľníkov. Je dôležité rozlišovať medzi platenými zamestnancami a dobrovoľníkmi. Silný dobrovoľnícky program môže výrazne posilniť zaangažovanie obyvateľov do EHMK a jeho odkazu.

V súčasnosti je štandardom, že EHMK realizujú projekty v spolupráci so školami, mládežníckymi skupinami a širokým spektrom organizácií občianskej spoločnosti.

E: Riadenie

- *realizovateľnosť stratégie získavania fondov a navrhovaný rozpočet, ktorý zahŕňa plány na získanie finančnej podpory z programov a fondov Únie a zahŕňa etapu prípravy, rok EHMK, hodnotenie, rezervy na činnosti súvisiace s udržiavaním odkazu EHMK a plány pre prípad nepredvídaných udalostí;*
- *predpokladaná štruktúra riadenia a realizovania implementácie akcie, ktorá zahŕňa, okrem iného, primeranú spoluprácu medzi miestnymi orgánmi a realizačnou štruktúrou, vrátane umeleckého tímu;*
- *postupy pre menovanie generálnych a umeleckých riaditeľov a ich oblasti akcie;*

- *marketingová a komunikačná stratégia musí byť komplexná a zdôrazňovať, že ide o akciu Únie;*
- *súčasťou realizačnej štruktúry sú pracovníci s vhodnými zručnosťami a skúsenosťami v oblasti plánovania, riadenia a realizácie kultúrneho programu pre rok EHMK.*

Financie. Rozpočty na EHMK sa veľmi rôznia; rozpočty na najnovšie programy EHMK (bez infraštruktúry a budov) sa pohybujú od 20 miliónov eur až po viac ako 100 miliónov eur.

V etape predkladania ponúk nie je reálne vyžadovať od uchádzačov, aby presne vyčíslili svoje zdroje financovania. Súťažné podklady musia obsahovať realistický rozpočet s dostatočným objemom informácií, ktoré potvrdia určitý stupeň istoty každého rozpočtového riadku.

Formát finančných informácií bude stanovený v dotazníku priloženom k výzve na predkladanie prihlášok. Bude zahŕňať navrhované príjmy:

- od verejných orgánov (mestských, regionálnych, štátnych)
- od súkromného sektoru
- z iných zdrojov (najmä z predaja lístkov, crowd-fundingu)
- z programov EÚ (sem sa nezarátava Cena Meliny Mercuri)

Kandidátom a niektorým EHMK dôrazne radíme, aby preskúmali možnosti plného využitia programov EÚ. Aktuálne programy trvajú až do roku 2020. Patria medzi ne:

Kreatívna Európa (podpora kultúrnych a kreatívnych sektorov).

<http://ec.europa.eu/culture/creative-europe/index en.htm>

Európske štrukturálne a investičné fondy (EŠIF) (podpora regiónov a miest).

<http://ec.europa.eu/regional-policy/what/future/index en.cfm>

Erasmus + (podpora vzdelávania, školenia, mládeže a športu).

<https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/>

Horizont 2020 (podpora výskumu a inovácií).

<http://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/en>

COSME (podpora konkurencieschopnosti a trvalej udržateľnosti podnikov EÚ a MSP a podpora podnikateľskej kultúry).

<http://ec.europa.eu/growth/smes/cosme en>

Nástroj na prepájanie Európy (podpora, okrem iného, aj kultúry digitálnych sietí Európy).

<http://ec.europa.eu/digital-agenda/en/connecting-europe-facility>

Organizačná štruktúra a vedenie. Zo skúsenosti vyplýva, že riadiaca štruktúra je kľúčovým faktorom úspechu alebo neúspechu EHMK.

Aktuálne EHMK využívajú v závislosti od miestne platných právnych predpisov a praxe rozmanité subjekty: nadácie, združenia, verejné inštitúcie, útvary fungujúce v rámci

samospráv atď. Bez ohľadu na zvolený postup, záleží na nasledujúcich kľúčových faktoroch:

- Už od samého začiatku si treba uvedomiť, že EHMK si vyžaduje **vysoký štandard riadenia** na všetkých úrovniach. Môžu existovať v rámci samotného mesta, môže byť potrebné priniesť ich zvonka alebo vyškoliť. Platí to pre kultúrne riadenie mesta aj pre manažérsku stránku tímu EHMK.
- Stabilita riadiacej štruktúry: rada, vedenie, vzťahy so správnymi útvarmi mesta.
- Stabilita tímu: stabilita pracovníkov v realizačnom tíme je významným faktorom úspechu, ale je možné, že v priebehu rôznych cyklov EHMK (predloženie prihlášky, príprava a realizácia) budú potrebné aj personálne zmeny, ktoré si vyžiada potreba konkrétnych zručností.
- Budovanie kapacít: stále viac EHMK začleňuje aj programy budovania kapacít určené pre ich tímy aj pre kultúrnych a iných aktérov, zamerané na podporu tvorby a produkcie kultúrnych podujatí, nadväzovanie medzinárodných stykov, komunikáciu a marketing.
- Nezávislosť od procesu politických strán (externé hodnotenia menej úspešných EHMK poukazujú na problém politických zásahov na veľmi detailnej úrovni). Politici môžu byť súčasťou rady, ale zapájať by sa mali len na strategickej, nie operačnej úrovni.
- Procesy náboru generálneho riaditeľa (CEO) a umeleckého riaditeľa začínajú už v najranejšej fáze prihlasovacieho procesu. Otvorený nábor je transparentnejší.
- Nezávislosť umeleckého riaditeľa pre umelecký program, pod podmienkou, že bude dodržiavať súťažné podklady a rozpočet.
- Prechod po skončení roka; osvedčené postupy a externé hodnotenia naznačujú, že hlavný tím by mal pracovať najmenej ďalších šesť mesiacov po skončení roka EHMK.
- Jasné právomoci v oblasti finančného delegovania a externé auditové dohody.

Marketing a komunikácia. Kľúčová funkcia, zvyšujúca sa online aktivita. Súťažné podklady by mali vytyčovať široké obrysy marketingovej a komunikačnej stratégie spolu s jej cieľmi. Treba dbať aj na duševné vlastníctvo EHMK. Tím EHMK a útvar mesta pre marketing a rozvoj cestovného ruchu (aj štátna organizácia cestovného ruchu) by mali úzko spolupracovať.

Riadenie značky. Každé EHMK bude mať svoju značku a stratégiu značky. Musí zabezpečiť aj dostatočnú viditeľnosť svojej značky. Usmernenia o používaní logotypu EHMK sú súčasťou dokumentov, ktoré úspešné mestá podpisujú s Európskou komisiou (pozri nižšie v časti o monitorovaní). EHMK musí zabezpečiť dostatočnú propagáciu značky EHMK a jej histórie.

Na vlastníctvo Európskej únie môže EHMK upozorniť napríklad počas:

- slávnostného otvorenia alebo uzavretia EHMK: Mnohé EHMK organizujú počas slávnostného otvorenia alebo uzavretia slávnostné odovzdanie titulu v spolupráci s EHMK z predchádzajúceho alebo budúceho roka. Zvyčajne sa na tieto slávnostné podujatia pozývajú aj vysokí predstavitelia EÚ (napr. predseda Európskej komisie a Parlamentu, komisár pre kultúru atď.).
- debaty o európskych záležitostiach s poprednými európskymi osobnosťami.
- Dňa Európy (9. máj). EHMK sa často intenzívne zapájajú do osláv Dňa Európy.
- médiá: treba dbať na to, aby médiá vedeli, že EHMK je európskou aktivitou.
- príležitosťou na zorganizovanie PR podujatia je aj vyplatenie Ceny Meliny Mercuri (ak bude udelená).

F: Realizačné kapacity

- *prihláška má širokú a silnú politickú podporu a trvalý záväzok zo strany miestnych, regionálnych a národných orgánov;*
- *kandidátske mesto má alebo bude mať životaschopnú infraštruktúru, aby mohli byť nositeľom titulu.*

Kandidát musí preukázať kapacitu na realizáciu komplexného a rozsiahleho programu, akým je EHMK. Zo skúseností vieme, že úspech v tejto oblasti je podmienený niekoľkými faktormi:

- **Trvalý a dlhodobý politický záväzok všetkých strán v súvislosti s projektom.** V mnohých EHMK sa v priebehu 7 rokov od prihlášky po rok EHMK zmení politické vedenie. Preto je veľmi dôležité, aby všetky politické strany (na úrovni mesta, regiónu aj na národnej úrovni) považovali EHMK za „nepartizánske“ úsilie v prospech mesta. Z hodnotení priebežne vyplýva, že politická nestabilita spôsobuje problémy.
- **Úzke pracovné vzťahy medzi tímom vedenia EHMK a rôznymi útvarmi správy mesta.** Správa mesta musí pre riadiaci tím stanoviť jasný mandát a poslanie. Úzka spolupráca sa nevyžaduje len počas prípravnej fázy a roka EHMK, ale aj pri udržiavaní jeho odkazu (pozri tiež časť Riadenie).
- Ciele stanovené v pláne reálne z hľadiska **turistickej a návštevnickej kapacity** mesta. Týka sa to nielen ubytovacích možností, verejnej dopravy atď. ale aj mäkkých zručností v oblasti jazykovej vybavenosti a kvality programov na uvítanie a pohostinstvo (vo verejnom aj súkromnom sektore) v meste.
- Mnohé kandidátske EHMK predkladajú aj programy, ktoré počítajú s **rozsiahlym rozvojom infraštruktúry mesta**. Relevantné sú len v takom prípade, ak má rozvoj infraštruktúry priamy vplyv na program EHMK. Napr.

***Marseilles-Provence 2013.** Významná investícia do revitalizácie Vieux Port nebola súčasťou EHMK; došlo by k nej aj tak, ale stala sa katalyzátorom pre podanie prihlášky. Nové múzeá a kultúrne centrá sa stali súčasťou celkovej prihlášky EHMK (tím EHMK ich však neriadil).*

***Plzeň 2015.** Renovácia priemyselnej budovy, v ktorej vznikol kreatívny uzol, bola použitá v programe EHMK ako kľúčový odkaz roka EHMK.*

- Riadenie a rozpočet infraštruktúrnych a stavebných projektov (nových divadiel atď.) zvyčajne nie sú súčasťou rozpočtu ani zodpovednosti EHMK.
- Informácie o programoch územného rozvoja mesta a infraštruktúry, projekty obnovy kultúrneho dedičstva a nové kultúrne priestory sú užitočné ako pozadie a kontext v predvýberovom kole. Záverečné výberové kolo sa sústreďuje na kapitálové projekty s priamym vplyvom na programové aktivity. Tu je už potrebné predstaviť realistický harmonogram a rozpočet na ich dokončenie.

Proces výberu a menovania

Výzva na predkladanie prihlášok a rokovacie pravidlá vydané vnútroštátnym orgánom obsahujú správne podmienky, pravidlá a kritériá výberového procesu. Súčasťou výzvy je aj

výberový dotazník, ktorý vychádza z predlohy Európskej komisie (k dispozícii na webovej stránke Európskej komisie, pozri odkaz na konci dokumentu). Sú v ňom stanovené termíny a podrobné podmienky pre predkladanie prihlášok.

Výzvy sa zvyčajne uverejňujú 6 rokov pred rokom titulu (napr. na konci 2014 pre titul 2021, na konci 2015 pre titul 2022 atď.). Krátko po zverejnení výzvy sa zverejňuje aj rokovací poriadok.

Výberový proces má dve fázy: predbežný výber a konečný výber. Dvojfázový proces sa použije aj vtedy, ak sa o titul uchádza len jeden kandidát.

V tejto etape je ústredným prvkom pre kandidátov ich prihláška tzv. „bid book“, ktorá obsahuje príslušné súťažné podklady.

Tu kandidáti predstavujú svoje ciele, program, finančné plány, riadiacu štruktúru atď. Kostru tvorí dotazník, ktorý je k dispozícii na webových stránkach Európskej komisie a vychádza zo 6 kategórií kritérií predstavených vyššie.

Kandidáti pripravujú svoje súťažné podklady a predkladajú ich v súlade s pravidlami výzvy.

Počas predbežného výberu ich predstavia výberovej komisii a odpovedajú na jej otázky. V úlohe pozorovateľov sú prítomní aj zástupcovia vnútroštátneho orgánu a Európskej komisie, ktorí sledujú dodržiavanie pravidiel. V priebehu rozhodovania výberovej komisie sú prítomní, ale aktívne doň nezasahujú.

Na konci stretnutia výberová komisia oznámi, ktorých kandidátov odporúča do konečného výberu. Počet postupujúcich kandidátov nie je obmedzený. Vo svojej správe výberová komisia predloží kandidátskym mestám v užšom výbere svoje odporúčania.

Vnútroštátny orgán formálne schváli odporúčania výberovej komisie a pozve mestá z užšieho výberu do záverečného výberového kola.

Kandidáti majú približne 7 až 8 mesiacov na preskúmanie a úpravu svojich súťažných podkladov. V tejto fáze je potrebné omnoho dôkladnejšie zapracovať na detailoch, najmä na programe, európskom rozmere a financiách.

Proces konečného výberu je rovnaký ako v predvýberovom kole (predloženie súťažných podkladov, prezentácia, otázky a odpovede) s jednou významným doplnením.

Krátko pred záverečným výberovým stretnutím môže delegácia výberovej komisie navštíviť každé mesto z užšieho výberu. Po obsahovej stránke návštevu organizuje kandidát. Po návšteve delegácia informuje o svojich zisteniach zvyšok výberovej komisie.

Pri hodnotení a rozhodovaní bude výberová komisia posudzovať ako sa kandidát vyrovnal so 6 kategóriami kritérií v Rozhodnutí. Ako dôkaz použije súťažné materiály kandidáta, jeho prezentáciu a výsledky vypočítania kandidáta.

Na konci svojho zasadnutia výberová komisia oznámi, ktorému kandidátovi odporúča udeliť

titul EHMK. V správe poskytne danému mestu ďalšie odporúčania.

Menovanie za Európske hlavné mesto kultúry

Príslušný orgán členského štátu formálne vymenuje odporúčané mesto za Európske hlavné mesto kultúry a oznámi menovanie inštitúciám EÚ.

Do dvoch mesiacov od oznámenia Európska komisia uverejní zoznam menovaných miest v Úradnom vestníku Európskej únie.

Kandidátske mesto sa môže od tejto chvíle nazývať „Európskym hlavným mestom kultúry“.

Fáza monitorovania

EHMK sú vybrané a formálne menované štyri roky pred aktuálnym rokom titulu. Je to pomerne dlhý čas. Zo skúseností vieme, že toto obdobie je potrebné na riadne naplánovanie a prípravu komplexnej udalosti. Zodpovednosť za prípravu leží, prirodzene, na pleciach vedenia EHMK.

Počas týchto rokov výberová komisia s podporou Európskej komisie naďalej zohráva svoju úlohu. Ich nepísanou, ale o to dôležitejšou funkciou je udržiavať dobrú povest' značky EHMK. Významným faktorom je preto ich aktívne zapojenie do prípravného a monitorovacieho obdobia EHMK. Externé hodnotenia programu EHMK upozorňujú na rastúci význam úlohy výberovej komisie v tomto období.

Na začiatku monitorovacej fázy budú mestá vyzvané k podpisu dokumentu s Európskou komisiou, ktorý sa bude vzťahovať na obdobie od vymenovania po skončenie roka EHMK. V dokumente sú špecifikované vzťahy medzi mestom, Komisiou a výberovou komisiou.

V tomto kontexte sa od riadiacich tímov EHMK vyžaduje, aby informovali Európsku komisiu (a jej prostredníctvom aj výberovú komisiu) o každom významnom vývoji v priebehu tohto obdobia. Ide napríklad o zmeny v riadiacej štruktúre, menovanie nových vedúcich pracovníkov, finančné zmeny, významné zmeny programu atď.

Cieľom výberovej komisie je:

- podporovať EHMK prostredníctvom rád a usmernení,
- monitorovať pokrok podľa cieľom a programu v súťažných podkladoch EHMK a podľa kritérií nastavených v Rozhodnutí,
- poskytovať Európskej komisii odporúčania v súvislosti s výplatou ceny Meliny Mercouri.

Úloha výberovej komisie by sa dala zhrnúť slovami „kritický priateľ“.

Počas tohto obdobia sa EHMK a výberová komisia stretnú trikrát:

- 3 roky pre rokom titulu
- 18 mesiacov pre rokom titulu

- 2 mesiace pre rokom titulu

Všetky tri stretnutia zvoláva Európska komisia.

Niekoľko mesiacov pred každým stretnutím Európska komisia požiada mestá o správu o pokroku. Mala by obsahovať aktuálny prehľad príprav, riadenia, vedenia, prípravy programu, financií atď.

Východiskovým bodom pre proces monitorovania sú súťažné podklady EHMK. Sú základom pre výber víťaza súťaže a preto EHMK musí čo najvernejšie dodržiavať svoje záväzky, ktoré sú v nich stanovené.

Výberová komisia si uvedomuje, že 6-7 rokov vopred nie je možné presne stanoviť všetky podrobnosti projektov. Dôjde k zmenám (partnerov, finančným zmenám atď.), ale víziu a smerovanie súťažných pokladov treba dodržať. Výberová komisia očakáva, že EHMK ju bude o zmenách jasne informovať na rôznych monitorovacích stretnutiach. Výrazné odchýlky od súťažných podkladov je treba prediskutovať prostredníctvom Komisie s výberovou komisiou ešte pred prijatím rozhodnutia.

Stretnutia sú príležitosťou na výmenu názorov. Po každom stretnutí výberová komisia vypracuje správu s odporúčaniami pre riadenie EHMK. Európska komisia správu zverejní.

Výberová komisia môže požiadať aj o predloženie predbežných správ. Zvyčajne sa týkajú špecifickej otázky, o ktorej sa diskutovalo na stretnutiach.

Výberová komisia môže tiež požiadať jedného alebo dvoch svojich členov, aby počas tejto fázy navštívili EHMK a podali zvyšku výberovej komisie správu o situácii.

Cena Meliny Mercuri

Cenu Meliny Mercuri udeľuje Európska komisia každému EHMK. Proces má dva kroky.

V súbehu so súťažou o titul EHMK Európska komisia rozhodne, či menovaným mestám udelí aj Cenu Meliny Mercuri.

Vyplatenie peňažnej ceny (financovanej z programu Európskej únie na podporu kultúry v čase ocenenia, v súčasnosti vo výške 1,5 milióna eur) musí odporučiť výberová komisia.

Na treťom monitorovacom stretnutí výberová komisia zváži, či odporučí alebo neodporučí, aby Európska komisia vyplatila EHMK aj peňažnú cenu.

Kritériá na odporúčanie:

- Od predloženia súťažných podkladov nenastala žiadna výrazná zmena vo vízii, cieľoch, stratégii, programe ani rozpočte.
- Dodržiava sa nezávislosť umeleckého tímu.
- Program si udržal dostatočne výrazný európsky rozmer.

- Pri marketingu a komunikácii o EHMK sa dbá na propagáciu EHMK ako akcie Európskej únie.
- Prebieha monitorovanie a sú vytvorené podmienky na záverečné vyhodnotenie.

Za dôležité sa považuje aj to, aby boli vytvorené primerané podmienky na prechod tímu z riadenia EHMK na riadenie odkazu EHMK.

Ak Európska komisia prijme odporúčanie výberovej komisie, cenu vyplatí v prvých mesiacoch roka EHMK.

Hodnotenie

EHMK musia povinne zariadiť hodnotenie svojho EHMK. Hodnotenie musí byť hotové do konca nasledujúceho roka a treba ho zaslať Európskej komisii. Bude verejné, aby ho mohli použiť aj iné kandidátske mestá EHMK. Zároveň sa považuje za krok v rámci verejnej zodpovednosti.

Pri jeho príprave by EHMK mali dodržiavať usmernenia vydané Európskou komisiou (k dispozícii na webovej stránke Komisie, pozri odkaz na konci dokumentu). Hodnotenie by sa malo zamerať na:

- štandardný súbor oblastí, ktoré sú spoločné pre všetky EHMK a z tohto dôvodu sa dajú používať spoločné ukazovatele. Pri hodnotení sa musí postupovať striktnie podľa kritérií súťaže, vrátane financií.
- položky, ktoré sú z hľadiska EHMK dôležité; úzko viazané na ciele nastavené EHMK vo fáze prípravy súťažných podkladov.

Hodnotenie musí byť kvalitatívne aj kvantitatívne. Ideálne by ho mala vyhotoviť organizácia nezávislá od verenia EHMK, ktorá však musí mať prístup ku všetkým záznamom. Hodnotenie by malo byť reálne a úprimné, nie je to PR dokument.

EHMK môže vyhotoviť aj hodnotenia, ktoré sa zameriavajú na konkrétnu oblasť osobitného významu.

Odkaz

V Rozhodnutí sa pomerne jasne konštatuje, že EHMK by malo byť súčasťou „dlhodobej stratégie politiky v oblasti kultúry, ktorá môže viesť k udržateľnému kultúrnemu, hospodárskemu a sociálnemu vplyvu“. EHMK by už vo fáze plánovania mali zaručiť, že vytvoria podmienky na splnenie tohto cieľa.

Osvedčil sa postup, kedy EHMK pripraví rozpočet a personálne zdroje aj na rok EHMK+1, aby zabezpečilo presun do organizácií, ktoré budú schopné zachovať dynamiku procesu.

Otvorená súťaž pre kandidátske krajiny a potenciálnych kandidátov

Od roku 2021 a následne každý tretí rok sa bude na daný rok vyberať aj tretie EHMK. Výber

bude prebiehať formou otvorenej súťaže pre mestá oprávnených krajín EZVO/EHP, kandidátskych krajín a potenciálnych uchádzačov o členstvo v EÚ.

Európska komisia oznámi na svojej webovej stránke, ktoré krajiny sa môžu do súťaže zapojiť.

Otvorená súťaž znamená, že mestá môžu súťažiť s kandidátmi z iných krajín. Z každej krajiny sa môže prihlásiť viacero miest.

Proces výberu a monitorovania bude prebiehať rovnako a podľa rovnakých kritérií ako vyššie, ale s niekoľkými výnimkami:

- úlohu vnútroštátneho orgánu preberá Európska komisia: vydáva výzvu a rokovací poriadok, formálne prijíma odporúčania výberovej komisie a menuje EHMK.
- v predvýberovom kole sa kandidáti nezúčastňujú na stretnutiach.
- výberová komisia zvolí kandidátov do užšieho výberu na základe ich súťažných podkladov.

Správy a hodnotenia programu EHMK

„Európske hlavné mestá kultúry: úspešné stratégie a dlhodobé efekty“: Beatriz Garcia et al. Na zadanie Európskeho parlamentu 2013. Identifikuje najbežnejšie stratégie na dosiahnutie úspechu; ponúka zozbierané príklady a hodnotenie vplyvov a dlhodobých efektov z kultúrneho, ekonomického, sociálneho a politického hľadiska; upozorňuje na najčastejšie sa opakujúce výzvy, ktorým čelia EHMK:

[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2013/513985/IPOL-CULT ET\(2013\)513985 EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2013/513985/IPOL-CULT ET(2013)513985 EN.pdf)

„Európske mestá a hlavné mestá kultúry“ (Správa Palmera/Raea): Na zadanie Európskej komisie 2005. Správa sa zaoberá EHMK v období 1995 až 2004 (k dispozícii na webovej stránke Európskej komisie, pozri odkaz nižšie).

„Usmernenia pre samohodnotenie miest“: tento dokument z dielne Komisie vysvetľuje prínosy realizácie vlastného hodnotenia pre EHMK a ponúka mestám súbor ukazovateľov a tipov na naplánovanie a uskutočnenie vlastného hodnotenia (k dispozícii na webovej stránke Európskej komisie, pozri odkaz nižšie).

„Európske hlavné mestá kultúry: cesta k úspechu“: táto brožúra z dielne Európskej komisie obsahuje príbehy z 25 ročného obdobia fungovania iniciatívy Európske hlavné mestá kultúry (1985 – 2010) (k dispozícii na webovej stránke Európskej komisie, pozri odkaz nižšie).

Hodnotiace správy každého EHMK od roku 2007. ECORYS. Na zadanie Európskej Komisie. Vydávané na konci každého roka EHMK (k dispozícii na webovej stránke Európskej komisie, pozri odkaz nižšie).

„Kompendium odporúčaní ECORYS“: dokument pripravený Komisiou ponúka prehľad odporúčaní z nezávislých ex post hodnotení EHMK v období od 2007 do 2015 (k dispozícii na webovej stránke Európskej komisie, pozri odkaz nižšie).

Európska komisia. Webová stránka o EHMK, ktorá obsahuje výberové a monitorovacie správy:

http://ec.europa.eu/culture/tools/actions/capitals-culture_en.htm

Ďalšia literatúra

„Ako strategicky využívať podporné programy EÚ, vrátane štrukturálnych fondov, na účely stimuluovania potenciálu kultúry v oblasti miestneho, regionálneho a národného rozvoja, ako aj premietnutia účinkov do hospodárstva v širšom zmysle slova“: Pripravila skupina expertov zo všetkých členských štátov, 2012. Cieľom je scitlivovanie miestnych, regionálnych a národných orgánov voči potenciálu kultúrnych a kreatívnych odvetví na podporu rozvoja:

http://ec.europa.eu/culture/policy/strategic-framework/documents/structural-funds-handbook_en.pdf

„Európske publikum: 2020 a ďalej“: Pripravila Európska komisia, 2012.

<http://bookshop.europa.eu/en/european-audiences-DbNC3112683/>

Kontakt

Pre ďalšie informácie zašlite e-mail do funkčnej schránky Európskej komisie pre EHMK: EAC-ECOC@ec.europa.eu.

Zdokumentované materiály predchádzajúcich EHMK sú k dispozícii na nahliadnutie v priestoroch Európskej komisie (70, Rue Joseph-II, Brusel). Najmenej 48 hodín pred návštevou je potrebné zaslať na EAC-ECOC@ec.europa.eu, požiadavku, kde uvediete názvy dokumentov, do ktorých chcete nahliadnuť. Z bezpečnostných dôvodov je potrebné, aby návštevu schválilo a potvrdilo príslušné oddelenie (napr. útvar „Kreatívna Európa“ Generálneho riaditeľstva EÚ pre vzdelávanie, mládež, šport a kultúru).